

Text pro překlad do anglického jazyka (uchazeč přeloží i české poznámky pod čarou do jazyka anglického):

Co je „expresionismus“ v českém umění?

V následujícím textu se pokusím čtenáři přiblížit umělecké projevy a fenomény, se kterými je v českém dějepise umění obvykle spojován termín expresionismus. Upozorním na problematičnost pojmového vymezení a zároveň na nemožnost jasného národního ohraničení „českého expresionismu“. Umělecké projevy spojené s pojmem expresionismus v Čechách se rozvíjely na bázi „transnacionálních“¹ vztahů a kontaktů, v rámci kterých hráli významnou roli nejen českoněmečtí² a němečtí umělci, ale také tvůrci přicházející z různých středoevropských zemí, mimo jiné také ze Slovinska.

Zásadní součástí agendy dějepisu moderního umění je otázka šíření uměleckých idejí. Kánon, formulovaný v průběhu 20. století zejména angloamerickými, francouzskými a německými historiky umění, předurčil přístup k tomuto tématu na dlouhá desetiletí. Migrování uměleckých forem bylo popsáno jako jednostranný proces, při němž je umělecká inovace vyslána z uměleckého centra po vertikální ose směrem dolů na periferii. Lokální modernismy, například i ty vznikající na území střední Evropy,³ byly v souladu s tímto vertikálním modelem hodnoceny vždy jako odvozené,

¹ Srov.: [Sanjeev Khagram - Peggy Levitt](#), *The transnational studies reader: intersections and innovations*, New York 2008.

² V němčině znělo dobové označení obyvatel německé národnosti, narozených na území Čech „deutsch-böhmische“. V české odborné literatuře se obvykle setkáváme s označením „českoněmečtí“ (Hana Rousová (ed.), *Mezery v historii 1890-1938. Polemický duch střední Evropy – Němci, Židé, Češi* (kat. výst.), Galerie hlavního města Prahy, Praha 1994), nově také s termínem „německočeští“ (Anna Habánová (ed.), *Mladí lvi v kleci* (kat. výst.), Oblastí galerie v Liberci, Liberec – Řevnice 2013). (Habánová 2013)

³ Pojem střední Evropa původně využívalo od druhé půlky 19. století německojazyčné prostředí v rámci prosazování společných politických, hospodářských a kulturních zájmů říšského Německa a rakouských zemí Rakousko-Uherska (FreidrichNaumann, *Mitteleuropa*, Berlin 1915. Viz dále: Jacques Droz, *L'Europe Centrale. Évolution historique de l'idée de 'Mitteleuropa'*, Paris 1960). Poté došlo k jeho zprofanování v důsledku drastických dopadů 2. světové války a konečně teprve v šedesátých letech se termínu chopili někteří intelektuálové ze středoevropských neněmeckých zemí, aby "západ" upozornili na nutnost diferencovanějšího vnímání geopolitické, kulturní a psychologické situace regionu v bipolarizovaném světě studené války (Milan Kundera, *Un Occident kidnappé ou la tragédie de l'Europe Centrale*, in: *Le débat*, 27, 1983, November, s. 3–22). Užívání pojmu „středoevropský“ ve vztahu k dějinám moderního umění našeho regionu je stále nedostatečně reflektované. Vztahujeme-li jej k bývalému rakousko-uherskému mocnářství, musíme si připustit

tudíž ve vztahu k umění centra druhořadé a méněcenné. V posledních desetiletích se „západní“ dějepis umění snaží profilovat jako „transnacionální“ a „transkulturní“ a hledá přístupy alternativní k tradičním uměleckohistorickým výkladům vztahu „centra“ a „periferie“.⁴ Zásadní událostí posledních let v oblasti uměleckohistorických metod byla iniciativa Piotra Piotrowského, reprezentujícího samotný středoevropský dějepis umění. Piotrowski používá metaforu horizontální sítě vztahů, která by měla nahradit vertikálu hegemonických hierarchií. Horizontální uměleckohistorická rekonstrukce vzájemných poměrů na umělecké scéně bez ohledu na hranice národních států podle Piotrowského lépe odráží dynamiku skutečných kulturních událostí a mapuje vzájemnou výměnu mezi různými uměleckými skupinami i individuálními aktéry.⁵

nesoudržnost takto konstruovaného kulturního celku. Srov. dále: Elizabeth Clegg, *Art, Design and Architecture in Central Europe, 1890–1920*, New Haven 2006, s. 1–2.

⁴ Béatrice Joyeux-Prunel, *Nul n'est prophète en son pays?: l'internationalisation de la peinture des avant-gardes parisiennes, 1855–1914*, Paris 2009. – Béatrice Joyeux-Prunel, *Les avant-gardes artistiques 1848–1918. Une histoire transnationale*, Paris 2015. – Karen L. Carter – Susan Waller (edd.), *Foreign Artists and Communities in Modern Paris, 1870–1914. Strangers in Paradise*, Farnham 2015. Srov. Marie Rakušanová (rec), Karen L. Carter – Susan Waller (edd.), *Foreign Artists and Communities in Modern Paris, 1870–1914. Strangers in Paradise*, *Umění*, 65, 2017, s. 302–307.

⁵ Piotr Piotrowski, On the Spatial Turn, or Horizontal Art History, in: *Umění* 56, 2008, s. 378–383.